

TWEEDE ‘EERSTE STEENLEGGING’ IN 1882 VAN DE GENTSE HAVENINSTALLATIES: DE VOORHAVEN

Huguette Taymans

Een onmiskenbaar Brusselse gedenkpenning, met de duivel dodende stadspatroun Sint-Michiel, uitgegeven door de vereniging ‘Le Waterzoei de Bruxelles’ vermeldt als te gedenken gebeurtenis het leggen van de ‘tweede steen’ voor de Gentse maritieme installaties in 1882. Die was bestemd voor de bouw van de kaaimuren van de Voorhaven, die in dit artikeltje kort beschreven en geïllustreerd wordt. In een tweede bijdrage, eveneens in dit GT nummer, wordt uit de doeken gedaan hoe de Brusselaars er toe kwamen deze Gentse gebeurtenis te gedenken.

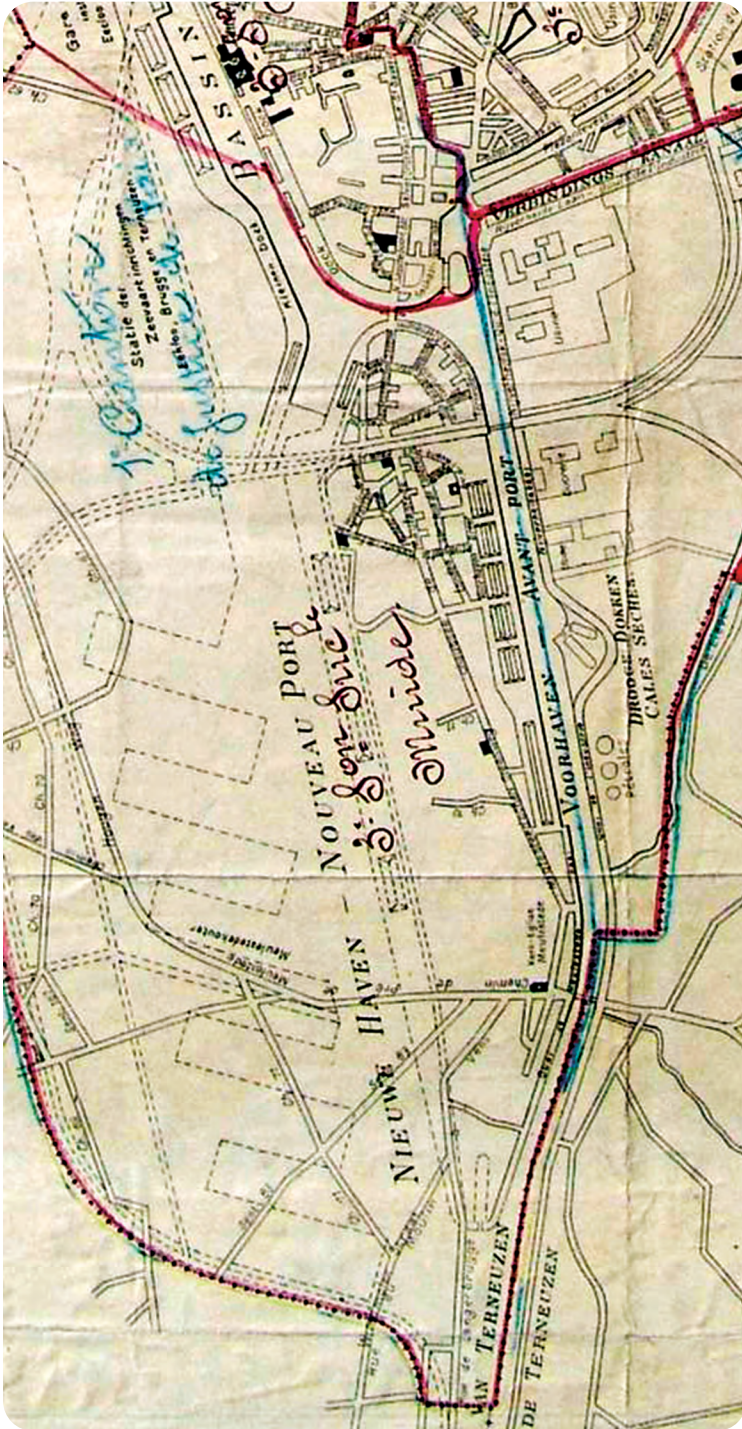
Afb. 1. Gezicht op de Voorhaven vanaf de Wiedauwkaai. Aan de andere zijde: de loodsen waarvan er twee bewaard bleven en gerestaureerd werden voor hergebruik. Samen met hun omgeving vormen ze het grootste Gentse stadsgezicht.

Foto uit begin vorige eeuw in de collectie PKRH.

Sinds de aanleg van het Kanaal Gent-Terneuzen in 1827 onder impuls van Willem I beschikte Gent over een volwaardige zeehaven met als zwaartepunt het Handelsdok bij de Dampoort. Veel later werden (en worden nog steeds) talrijke bijkomende werken uitgevoerd. In de negentiende eeuw was de belangrijkste daarvan de aanleg van een nieuwe Voorhaven, onmiddellijk volgend op de voltooiing van het in GT 2021 nr. 4-5 beschreven Houtdok. De Voorhaven, goed uitgerust met kranen en overdekte katoenstapelhangars (afb. 1 en 2), was nog indrukwekkender: de kaaimuur mat meer dan 1.000 meter. Dit deel van de haven liep in bijna rechte lijn uit in het Zeekanaal Gent – Terneuzen (afb. 3), en was aan het andere uiteinde verbonden met de Handels- en Houtdokken en het Verbindingskanaal (de Nieuwe Vaart) naar de Coupure en de Brugsevaart uit 1863. Op die waterverbindingen krijg je nu nog steeds een uitstekend gezicht vanuit de tram voorbij de Tolhuisstuw en ter hoogte van de Muidebrug.

Afb. 2. De Voorhaven in volle activiteit: het lossen van de typische katoenbalen, uit een scheepsruim door kranen gehesen op de loskaai van de loodsen. Het lossen moest snel gebeuren, maar in de hangars konden de balen nog een tijdje blijven liggen tot ze verder naar de fabrieken in de stad vervoerd werden. Foto Stedelijke Commissie voor Monumenten en Stedenschoon (SCMC) in de Zwarte Doos (Stadsarchief).

Afb. 3. Plannetje van de Voorhaven en omliggende deel van de derde politiewijk (3e Section), hulpwijk (succursale) Muide aan het einde van de 19de eeuw (Stadsarchief Gent – Zwarte Doos). De toen geplande aanleg van het Grootdok en de insteekdokken, bij de Gentenaars ook gekend als de Darsen, staat aangegeven in streepjeslijn. De bijgekleurde kruisjeslijn geeft de grens aan met Oostakker (boven links) en Wondelgem (onderaan links), toen Rietgracht genoemd. De aanduiding Bassin (rechts) staat voor het Handelsdok (Bassin commercial).

Op 11 juni 1882 werd de eerste steen gelegd van de Voorhavenkaaimuur. Op 2 juni had de gemeenteraad een bijzonder krediet van 3.000 frank gestemd om de er mee gepaard gaande feesten te bekostigen. Vergelijk dit met het gemiddeld dagloon van spinners werkend bij Voortman-Texas aan de Blaisantvest in dat jaar: 2,8 frank (Avondts e.a, 1976). Ze behoorden tot de best betaalden in de textiel fabrieken.

Eerste steen

De Gentse burgemeester Lippens en de minister van Binnenlandse Zaken, de Gentenaar Rolin-Jacquemyns zouden de eerste steen leggen. Deze werd ingemetseld vanop een werkplateau dat met kettingen aan een vlottende stelling hing. Zoals bij de gewone eerste steenleggingen van openbare gebouwen bevatte deze ook hier de muntstukken van dat jaar en een oorkonde. Zoals gebruikelijk bij dergelijke gedenkwaardige evenementen werd een gedenkenning uitgegeven. Het was de klassieke stadspenning (afb. 4) ontworpen door Victor Lemaire met een aangepaste keerzijde. Er werden 150 exemplaren besteld aan 2 frank per stuk. De totale kostprijs, met inbegrip van de stempels, bedroeg 340 frank.

De voorzijde toont een mooie versie van de Maagd van Gent met haar leeuw, vlag en wapenschild in haar 'tuin', waarvan enkel één zijde van de daarbij gebruikelijke plankenomheining weergegeven is. Zoals iedere Gentenaar weet, of zou moeten weten, is dat een symbolische voorstelling van de oninneembare stad, waarvan twee torens en twee fabrieksschouwen (!) weergegeven zijn rechts. Het leeuwje kijkt meewarig: blijkbaar weet hij beter. De vlag toont de officiële benaming van de opdrachtgever in een Latijns acronym (afkorting): SPQG (Senatus Populusque Gandavensis: bestuur en volk van Gent). Knap gedaan, maar zeer conventioneel. Op de keerzijde de datum en de juiste specificatie dat het hier gaat om de Eerste Steenlegging van de kaaimuren van de toen gloednieuwe Voorhaven ten behoeve van de Zeevaart-Inrichtingen der Stad Gent (afb. 5).

Tweede 'eerste' steen

Heel wat minder conventioneel is een tweede, ditmaal Brusselse medaille uit datzelfde jaar (afb. 6). Ze vermeldt op de voorzijde in het randschrift rond de Brusselse stadspatroon Sint-Michiel: INSTALLATIONS MARITIMES DE GAND en POSE DE LA 2IÈME PIERRE. Het stuk is in verguld zilver met een diameter van 50 mm. De uitgifte van deze merkwaardige medaille roept vragen op: wat had een blijkbaar toen bestaande Brusselse waterzooi met de

Gentse maritieme installaties te zien? Deze vragen pogen we te beantwoorden in een apart GT artikeltje over Gentse en Brusselse waterzooi en de Brusselse Gentenaar Charles Verbessem.

Afb. 4. Voorzijde van een overduidelijk Gentse erpenning met de stedelijke maagd en haar attributen. Meer uitleg over deze dame in de hoofdttekst.

Afb. 5. Precieze aanduiding van het 'waarom' van de Eerste Steenlegging op 11 juni 1882 op de Gentse medaille.

Afb. 6. Voorzijde van een tweede gedenkpenning voor dezelfde gebeurtenis.

Onmiskenbaar Brussels: met de gevleugelde aartsengel 'Sint' Michiel, die met een lans, bekroond met een kruis, de doodsteek toebrengt aan een duivel vertrapveld onder zijn voeten. Randschrift met de Franse naam van de Gentse Zeevaartinrichtingen en ... 'Pose de la 2ⁱème Pierre'. Meer hierover in een ander artikeltje in dit GT nummer.

Voor literatuurreferenties: zie het artikel over waterzooi en Verbessem in dit GT nummer.